MESNEVÎ'NİN TÜRKÇE ŞERHLERİ

EDİTÖRLER
Prof. Dr. Ziya Avşar
Doç. Dr. Mehmet Özdemir
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Uçar

Mesnevî'nin Türkçe Şerhleri

Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 2023-002

11 Aralık 2023

ISBN (PDF): 978-975-448-239-3

DOI: https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482393

Anahtar Kavramlar: 1. Mevlâna 2. Mesnevî 3. Türkçe Şerhler

Atıf için:

Avşar, Z., Özdemir, M., & Uçar, A. (Ed.). (2023). *Mesnevî'nin Türkçe Şerhleri*. Selçuk Üniversitesi Yayınları. https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482393

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü bünyesindedir.

Yayıncı: Selçuk Üniversitesi Yayınları

Yayıncı Sertifika Numarası: 43463

Bilimsel Yayınlar Koordinatörü: Prof. Dr. Erhan Tecim

Editörler: Prof. Dr. Ziya Avşar, Doç. Dr. Mehmet Özdemir, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Uçar

Kapak Tasarımı: Öğr. Gör. Dr. Selman Karadağ

Sayfa Düzeni: Nazlı Yolbakan

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi Mah. Yeni İstanbul Cad. No: 369 Posta Kodu: 42130 Selçuklu-Konya / TÜRKİYE

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

e-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Tel: 0 (332) 241 00 41

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) lisansı altındadır. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için şu adresi ziyaret edin: https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

Bu lisans, yazar atfının açıkça belirtilmesi koşuluyla, ticari kullanım için değil, kişisel kullanım için çalışmanın herhangi bir bölümünün kopyalanmasına izin verir.

Mu'înüddîn b. Mustafa ve Mesnevî-yi Murâdiyye

Meryem ARSLAN*

Elif DÜNDAR**

Özet

Türk edebiyat tarihi açısından özel bir yeri olan Mesnevî-yi Murâdiyye, Türkçe Mesnevî şerhleri açısından da önemlidir. Mesnevî-yi Murâdiyye öncülleri olan Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr ve Feleknâme ile İbrahim Beg Divanından, Mesnevî tercüme ve şerhini müstakil bir eser olarak ele alma bakımından ayrılır. Muinî bu eserde, Mesnevî'nin birinci cildini 14.400 beyit gibi bir hacim içerisinde şerh eder. Eserin kendi dönemi içerisinde Türkçe ile şerh edilmiş olması dikkat çekicidir.

Bu çalışmada önce şairin hayatı, edebî kişiliği üzerinde duruldu ve ardından da şarihin şerh metodunun nasıl bir dizgi içerisinde ilerlediği göstermeye çalışıldı. Şarihin düzenli bir çeviri-şerh yöntemi olmasa bile eseri işleyiş bakımından belirli bir tertip ile yürüdüğü görülür. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösterdiği için çalışma, bu dil özelliklerinin özet olarak toplandığı bir başlık ile ayrıca değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Muînü'd-din bin Mustafa, Mesnevî-yi Murâdiyye, çeviri, şerh

Muinü'd-din bin Mustafa and The Mathnawi-yi Muradiyya

Abstract

Mesnevi-yi Muradiyye, which has a special place in terms of Turkish literary history, is also important in terms of Turkish Mesnevi commentaries. The Mathnawi-yi Muradiyya differs from the Logic of Gülşehri, which are its predecessors, in terms of treating the Mathnawi translation and commentary as a separate work, from the Ibrahim Beg Divan. In this work, Muini annotates the first volume of Mathnawi in a volume of 14.400 couplets. It is noteworthy that the work was annotated in Turkish during its own period.

* Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ameryem@ohu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1621-0286

** Yüksek Lisans Öğrencisi, edundar01@hotmail.com, ORCID: 0009-0007-4966-4237

In this study, first the poet's life and literary personality were focused on, and then it was tried to show how the interpretation method of the song proceeds in a string. Even if the narration does not have a regular translation-commentary method, it is seen that the work is carried out with a certain order in terms of functioning. Since the work shows the linguistic features of the Old Anatolian Turkish, the work has been evaluated separately with a title in which these linguistic features are summarized.

Keywords: Muinü'd-din bin Mustafa, Masnawi-yi Muradiyya, translation, commentary

Giriş

Mesnevî'nin manzum bir metin olması, ona dair ilk tercüme ve şerh denemelerini manzum metinlerin konusu hâline getirmiştir. Bu anlamda hikâyeleri doğrudan Mesnevî'den alarak ilk tercüme ve şerh denemelerini Gülşehrî (ö.1335) yapar. Şair, Feleknâme ve Mantıku't-Tayr adlı eserlerinde Mesnevî'den seçtiği beş hikâyenin tercüme ve kısmî şerhlerini kaleme alır. Gülşehrî'den sonra benzer bir tecrübeyi İbrahim Beg (XV. yy), Mesnevî'den seçtiği 12 hikâyenin tercüme-şerh örneğini Dîvân'ında gerçekleştirir. Ancak Mesnevî'nin birinci cildinin nazmen çeviri ve şerhini iki cilt hâlinde 14.404 beyitlik bir hacimle ortaya koyan Mu'înî'nin Mesnevî-yi Murâdiyye'si, kendi alanında tek eser olma özelliğini taşır. Şarih şairin ortaya koyduğu bu eserin kendisinden önce bir örneği bulunmadığı gibi kendisinden sonra da bu çapta manzum bir Mesnevî şerhi görülmez.

Mu'înî'den yarım asır sonra manzum Mesnevî şerhi yapan Dede Ömer Rûşenî (Ö.1486/87)'nin Çobannâme'si 530 beyit, Neynâme'si ise 1082 beyittir. Yine Mu'înî'den iki buçuk asır sonra manzum Mesnevî şerhi yapan Cevrî'nin (ö.1654) Hall-i Tahkîkât'ı 415 beyit, Aynü'l-Füyûz'ı ise 1260 beyitlik seçki şerhleridir. Bu vadide eser veren Adnî Receb Dede (ö.1689)'nin Nahl-ı Tecellî'sinde ise Mesnevî'den seçilen aşk konulu 339 beytin tercüme şerhi vardır. Bu durumdan anlaşılacağı üzere Mu'înî'nin eseri hem kendisinden önceki hem de kendisinden sonraki manzum şerhlerden kıyas kabul etmeyecek derecede üstündür ve aşılamamış örnek bir eser olarak edebiyat tarihindeki önemini korumaktadır.

Muînî'nin Hayatı

Mesnevî'nin ilk mütercim şarihlerinden biri olan Muînüddîn bin Mustafa'nın hayatı hakkındaki bilgiler, oldukça sınırlıdır. Muînî'ye dair bilgilerimiz, onun günümüze ulaşan yegâne eseri olan Mesnevî-yi Murâdiyye'ye dayanmaktadır. Şarihin doğum ve ölüm tarihlerine dair elimizde bir kayıt yoktur ancak eserini 1436 yılında yazmasına dayanarak on beşinci asrın ilk yarısında yaşamış olduğunu ileri sürebiliriz. Eserini Sultan II. Murad'a (1421-1444) sunmuştur. Mesnevî-yi Murâdiyye'de geçen *Mevlevîyem Mevlevîyem Mevlevî/ Mevlevî olmayan olur levlevî* beytinden hareketle şairin Mevlevî tarikatına bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Eserde bu hükmümüzü doğrulayan başka deliller de vardır. Şair, eserde Mevlâna'nın yanında Şems-i Tebrîzî, Sultan Veled ve Hüsameddin Çelebi gibi diğer yol büyüklerinden de hürmet ve sitayişle bahsetmektedir. Şair, bu Mevlevî büyüklerinden sonra kendi şeyhi olan Abdurrahîm adlı bir zatı da zikretmektedir. Şairin şeyhi olduğu âşikar olan bu zatın, onun yaşadığı dönemde ün salmış olan Abdurrahim-i Karahisarî mi yoksa Abdurrahim-i Merzifonî mi olduğu araştırmacılar tarafından tartışılmış ancak bu konuda ikna edici bir sonuca ulaşılamamıştır.

Muînî'nin isminden ilk defa *Afyon İli Tarihi* adlı eserinde Süleyman Gönçer bahseder ve ilaveten şairin Afyonlu olduğunu söyler. Ancak bu bilginin doğruluğundan emin değiliz. Şarihin hayatı ve eseri üzerinde daha sonra Faruk Kadri Timurtaş ve Hasibe Mazıoğlu da durmuş ve Muînî'nin şeyhinin Abdurrahim-i Merzifonî olduğunu ileri sürmüşlerdir. Feridun Nafiz Uzluk ve ona dayanarak da Gönçer ise şarihin şeyhinin Abdurrahim-i Karahisarî olduğuna kanidirler.

Muînî'nin önemi, bildiğimiz kadarıyla müstakil bir eserde Mesnevî'nin ilk Türkçe tercüme ve açıklamasını yapan kişi olmasıdır. Yazdığı Mesnevî şerhiyle döneminin önde gelen şairlerinden olan Muînî, Mevlevî şairler arasında da önemli bir yere sahiptir.

Mevlevî tarikatına mensup olan şair, mutasavvıf bir kişidir. Onun bu özelliği, şiirlerinin muhtevasını belirleyen temel etkenlerden birisidir. Eserine bakıldığında Muînî'nin Mesnevî mütercimi ve açıklayıcısı olması hasebiyle bu konumun gereğine uygun olarak bir nasih gibi konuştuğu görülür. Metin içinde yer alan kimi manzumelerde de duygularını şevkli bir şekilde dile getiren bir Hak âşığı görüntüsü verir. Şairin eserinde durağan üsluplu öğretici ve hikmetli manzumelerle İlahî aşk neşvesiyle yazılmış coşkun şiirler bir arada bulunur (Yavuz, 2009; Uzluk, 1964; Köprülü, 1933; Mazıoğlu, 1973, 2009; Timurtaş, 1973; Gönçer, 1971).

Mesnevî-yi Murâdiyye

Muînüddîn bin Mustafa'nın Mesnevî-i Murâdiyye adlı eseri, İbrahim Beg Dîvânı'ndaki manzum tercüme-şerh nitelikli on iki Mevlanâ hikâyesini saymazsak Mesnevî'nin müstakil bir eser olarak ilk Türkçe tercüme ve açıklamalarından biridir. Bu sebeple eser, Türk edebiyatı tarihinde ve mesnevî edebiyatı diyebileceğimiz gelenek içinde önemli bir yere sahiptir.

Mesnevî-i Murâdiyye, Sultan II. Murad'ın isteği üzerine yazılmıştır. 1436 yılında tamamlanan eser, Sultan II. Murad'a sunulmuştur. Muînî eserinin adının Mesnevî-yi Ma'nevî, lakabını ise Sultan Murad'a izafeten Mesnevî-yi Murâdiyye olduğunu söyler.

İki ciltten oluşan eserde 14.404 beyit yer almaktadır. Klasik tertibe uygun olarak eserine besmele, hamdele ve salvele bölümleri ile başlayan Muînî, tevhid, na't ve dört halifeye övgünün ardından Mevlânâ, Şems-i Tebrîzî, Sultan Veled, Hüsameddin Çelebi ve hocası Şeyh Abdurrahim'i över. Bu bölümlerin ardından şarih, eserinin Mesnevî'den seçme olduğunu ve bu seçmeyi Sultan II. Murad için yaptığını, eserinin sultan tarafından kabul göreceğini ümit ettiğini söyler ve Sultan II. Murad övgüsüne geçer. Giriş niteliğindeki 233 beytin ardından Mesnevî'nin birinci cildinin tercüme ve şerhine geçilir. Şarih her ne kadar seçme beyitlerin izahı dese de eser Mesnevî'nin birinci cildinin tamamının tercüme ve şerhidir. Şairin bu beyanından önce seçki yapıp o beyitleri tercüme ve şerh etmeyi düşündüğünü ancak yazıma başlayınca birinci cildin tamamının tercüme-şerhini yaptığını tahmin ediyoruz.

İki ciltten oluşan eserin ilk cildinde hakîkî aşk ile mecazî aşkın farkını işleyen Padişah ve Cariye kıssası, taklit ile yakinin gülünç kıyasını anlatan Bakkal ve Papağan hikâyesi; din kisvesi altında dini tahrif eden Yahudi padişahla Mecusî vezirin hikâyesi, tevekkülü yanlış anlayan Aslan ile Tavşan hikâyesi vardır. Ana hikâyeler bunlar olmakla birlikte bu hikâyelerin içine yerleştirilmiş olan ve Mesnevî'nin çerçeveli hikâye anlayışından gelen konuya uygun ikincil hikâyeler vardır.

İkinci ciltte ise kulluğun sultanlığa galebe çaldığı Rum elçisinin Hz. Ömer'i ziyareti kıssası; ölmeden önce ölmeyi anlatan Hindistan'a giden bir tüccarın papağanından o yerin papağanlarına selam götürme kıssası; teslimin gerçek sultanlık olduğuna dair Hz. Ömer ile çalgıcı kıssası; zahirî bilgi ile marifetin farkının işlendiği yoksul bir bedevînin fakirlik yüzünden karısı ile arasında geçenlerin kıssası; kibir ve gösterişin gülünçlüğünü anlatan omzuna aslan resmi dövdürmek isteyen bir Kazvinlinin kıssası yer alır. Yine bu ana kıssaların içine

serpiştirilmiş öğüt verici küçük hikâyeler yer almaktadır. Bu hikâyelerin tercüme ve şerhinin ardından eser klasik tertibe uygun olarak hatime bölümü ile son bulur.

Kendinden önce ve devrinde yazılan mesnevîler içinde en hacimli eser olan Mesnevî-yi Murâdiyye içinde yukarıda bahsi geçen hikâyelerle ilgili yer yer onların konularını da işleyen gazel ve kaside nazım şekilleriyle yazılmış manzumeler de bulunur. Mesnevî'nin şerhinin yapıldığı beyitlerde aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbı kullanılırken gazel ve kasidelerde kullanılan aruz kalıpları çeşitlilik göstermektedir.

Eserinde Türkçeyi ustaca kullanan şairin Farsça manzumeler de yazması bu dile vukufunu gösteren önemli bir ölçüttür. Şarih eserin tercüme ve açıklama bölümlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanırken lirik diyebileceğimiz bölümlerde ağır ve sanatlı bir dil kullanmıştır. Eserde ayrıca dikkat çeken bir husus da şarihin halk deyişlerini, atasözleri ve deyimleri konuya uygun olarak ustaca ve sık sık kullanmasıdır. Bu da eseri daha anlaşılır ve sohbet havasında yazılmış bir eser niteliğine büründürür.

Mesnevî-yi Murâdiyye'den ilk bahseden Fuat Köprülü'dür. Köprülü eserin müterciminin mechul olduğunu söyler. Feridun Nafiz Uzluk eserden bahseden ikinci kişidir. *Şair Muînî Mustafa'nın Mesnevî Çevirisi, Mesnevî-i Murâdî* başlıklı bildirisi ile eseri ilim camiasına tanıtmıştır. Süleyman Gönçer ve Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu eser hakkında bilgi veren diğer araştırmacılardır. Mesnevî-yi Murâdiyye'yi dil ve edebiyat camiasına en geniş şekilde tanıtan isimler ise eser hakkında hazırladıkları bildirilerle Faruk Kadri Timurtaş ve Hasibe Mazıoğlu olmuştur (Yavuz, 2009; Uzluk, 1964; Köprülü, 1933; Mazıoğlu, 1973, 2009; Timurtaş, 1973; Gönçer, 1971).

Mesnevî-yi Murâdiyye'nin Nüshaları

Eserin birinci cildinin bilinen iki nüshası, ikinci cildinin ise bir nüshası vardır:

I. cilt a: Bursa İl Halk Kütüphanesi, Eski Eserler Kısmı, Ulucami Bölümü, nu. 1664. Müellif: Muînüddîn bin Mustafa. Telif tarihi: 839/1435-36. Müstensih: Hasan b. Ahmed (vakfiye kaydına göre). İstinsah tarihi: 841/1437-38. Yk. 194, ölç. 278x178 mm., st. 18, yazı harekeli talike çalar nesih, cetvelsiz, âharlı kâğıt, krem renginde, şark işi yerli olup kalın sırtı meşin mukavva ciltli.

I. cilt b: Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, Yk. 204, st. 17, yazı harekeli nesih, başlıklar kırmızı cetvelsiz, kâğıt âharlı, açık krem renginde, su damgalı ve

su yollu filigranlı, kahverengi meşin ciltli, soğuk şemseli. Müellif: Muînüddîn bin Mustafa. Telif tarihi: 839. İstinsah tarihi: 840?

II. cilt: Bursa İl Halk Kütüphanesi, Eski Eserler Kısmı, Ulucami Bölümü, nu. 1665. Yk. 214, ölç. 278x178 mm., st. 18, yazı harekeli talike çalar nesih, cetvelsiz, krem renginde, şark işi yerli olup kalın, meşin ciltli, şemseli (Yavuz, 2009).

Şarihin Şerh Yöntemi

Şarih, 215 beyitlik münacat, naat, dört halife övgüsü, yol büyüklerini anış ve II. Murad medhiyyesinden sonra 18 beyitlik ney redifli bir manzume ile asıl amacı olan Mesnevî şerhine girizgâh yapar. Bu kısımdaki 18 beytin Mesnevî'nin 18 beytini model aldığı açıktır. Şarih, bu girizgâhın arkasından "Çünân ki Hazret-i Hudâvendigâr Mi-Fermâyed Kuddise Sirrehü'l-'Azîz" başlığı altında Mesnevî beyitlerinin tercüme ve şerh kısmına geçer. İlk beyti şu iki beyitle tercüme eder:

Nâle-i neyden işitgil ya bu ney

Kim neden aglar neden köyner bu ney

Gûş-ı hûş aç tuy şikâyetler ider

Ayrılıklardan hikâyetler ider (Yavuz, 2009)

Şarih, bu kısımda Mesnevî'nin neden ney ile başladığı sorusuna şu cevabı verir ki bu cevap aynı zamanda bir Mesnevî savunmasıdır: Şarihe göre beyitteki ney, kalem anlamına gelmektedir ve kalem de ilk zuhura gelen şeydir. Neyin kalem olarak açıklanması, kalemin de yorumlanması anlamına geldiği için şarih, bu kez kalemin de Hz. Peygamberin ruhuna tekabül ettiğini ve Hz. Peygamberin ruhunun da bütün ruhların sığınak ve kâmil mürşidi olduğunu ifade eder. Bu kadar az izahtan akıllı kişilerin çok anlayacağını umarak diğer beyitlerin çevirisine geçer. Şarih beyitlerin çevirisinde belli bir yöntem kullanmaz. Bazen tercüme-şerhini yaptığı beytin Farsça aslını verip ardından çeviriye geçerken bazen de aslını yazmayarak çevirisini yapıp o çeviri üzerinden şerhe geçer.

Muînî, Mesnevî beyitlerinin çevirisinde belli bir sisteme bağlanamayacak bir çeviri tarzı izler. Çevirmen-şarih ilk 18 beyti, bir neynâme olarak düşündüğü için Mevlâna'nın bizzat kaleme aldığı rivayet edilen ilk 18 beytin bir ve üçüncü beyitlerini Farsça asıllarıyla verip ardından çevirisini yaparken diğer 16 beyti manzum çeviri hâlinde metne dâhil eder. Şarihin bu kısımda yaptığı farklı ve ilgi

çekici bir şey ise ilk 18 beyit çevirisinde Mevlâna'dan tercüme ettiği beyitlerin altına yerleştirdiği yorum beyitlerinin, çeviri beyitlerin yorumu olmamasıdır. Şarih bu kısımda Mesnevî'ye girizgâh olarak başlattığı 18 beyitlik ney manzumesinin bir tür devamını bu kısımda da kullanarak iki farklı metnin bir arada yürüdüğü tuhaf bir bölüm oluşturur. Şarihin Mesnevî beyitlerinin çevirileri arasına ilave ettiği bu kısım, Mevlâna'nın ilk 18 beyti ve şarihin neynâme manzumesi iç içe bir tertip ile ilerler. Şarih böylelikle bu kısmı, Mevlâna'nın 18 beytini kendi ney merkezli manzumesiyle harmanlayarak 57 beyitte tamamlar.

Şarihin ilk 18 beyit çeviri ve şerhinde uyguladığı keyfî çeviri-şerh anlayışı, metnin tamamında görülen bir düzenli düzensizlik hâlidir. Şarih çeviri–şerhinde kendisini heyecanlandıran bir konuyla karşılaştığında çeviri ve şerhi bırakarak hemen araya o konuyla ilgili bir gazel ekleyerek hem anlatımı renklendirir hem de kendisinde farkındalık oluşturan kavramı okuyucuya o gazel vasıtasıyla aktarmayı amaçlar. Mesela şair;

Her kimüñ ki ol 'ışk-ıla pervâsı yok
Kuş gibidür bî-per pervâzı yok (Yavuz, 2009)

çeviri beyti önce şu dört beyitle şerh eder:

'Işkı olmayan kişi hayvân-durur
Sîreti ger sûreti insân-durur

Âdem-i bî-derdi hergiz itme fark
Şol gemiden kim ola girdâba gark

Âdem oldur kim ola ser-mest-i 'ışk
Dâmenin dutmış ola anuñ dest-i 'ışk

'Işk etegin yâhûd ol dutmış ola
'Işk elinden bâdeler yutmış ola (Yavuz, 2009)

Ancak konunun aşk olması kendisini de coşturduğu için bu coşkuyu muhatabına da geçirmek için araya aşk redifli şu gazeli yerleştirir:

Kanı ışk âh ışk u vâh ışk
Bize sen lutf eyle yâ Allâh ışk

Bu cihân bütdür Halîlullâh ışk
Oldı ol asnâma hoş evvâh ışk

Dost yolında bize hemrâh ışk
Hem refîk u hem râh ışk

Kûhları vâlih ider bir kâh-ı ışk
Bin hicâb oda yakar bir âh-ı ışk

Aşkı hor eylemekdür câh-ı ışk
Niçe yûsuflar kul eyler çâh-ı ışk

Dehr mâhı şemsden neyyir olur
Şamse zav virür şu'â'-ı mâh-ı ışk

Bende-yi Abdurrahîm ol ey Mu'în
Kim odur şâhenşeh-i dergâh-ı ışk (Yavuz, 2009)

Ancak kendisi de bir sûfî olan şair, söz aşk bahsine geldiğinde bu kadarla da yetinmeyerek aşkı bu kez de coşkuyla anlatmayı bırakarak " Sırr-ı Sühan" başlığı altında temkin diliyle anlatır. Şair burada, "Ey civan, aşkı nasıl açıklayayım? Aşk kadehi canıma aman vermez, altı yönden bana her nefes, Hak şarabını sunarlar ve ben sevgilinin nuruyla sarhoş olurum" diyerek söze girer. Altı yönden Hak nurunu gördüğünü söyleyen şarih, Cenabı Hak söz konusu olduğunda ne sayı, ne sınır, ne zat ve ne de cihet olduğunu söyler. Ona göre bu yol, nurdan nura nur ile girilen yani muhtelif perdeleri olan bir yoldur. Bunun için muhatabın da Hakk'ın nuruyla nurdan nura ulaşarak bu yolculuğa devam etmesi gerektiğini söyler.

Şair, ilk 18 beyti ney esaslı olarak tercümesini yapıp şerh ettikten sonra ilk hikâyeye kadar olan kısmı da aşk merkezli bir tercüme ve şerh ile götürür. Okuyucu bu kadar izahtan hiçbir şey anlamasa bile en azından aşk sırlarını söyleyen bir ney imajını idrak edecek düzeye gelmiş olur.

Şarihin Mesnevî'nin ilk kısmı için ayrıntısını verdiğimiz bu çeviri şerh yöntemi, bütün eserin şerh yöntemi olduğu için konuyu burada kesmek isabetli olacaktır.

Mesnevî-yi Murâdiye'nin Dil ve İmla Özellikleri

Metin, Eski Anadolu Türkçesi imla geleneği özellikleri gösterir. Gramer özelliklerinde de büyük farklılıklar göze çarpmaz. Eserde kapalı e'nin bulunduğuna dair özel bir işaret yer almaz. Ben ve sen zamirleri, eserde bin ve sin şeklinde geçer. Eserde büyük ünlü uyumu tamdır. Küçük ünlü uyumu ise Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlaklaşmalar ve yer yer de düzleşmelerden kaynaklı olarak bozulmaktadır. Metinde yuvarlaklaşmanın b/m dudak ünsüzlerinden, -g düşmesinden (sarıg > saru gibi), bazı eklerden (-up, -dur-, -sun gibi) kaynaklandığı belirlenmiştir. Sıtma, yuku gibi sözcüklerde kelime başında ünlü düşmesi; birbiri, arayım gibi sözcüklerde eklerde ünlü düşmesi örnekleri tespit edilmiştir. Kendü+öz, n'it- gibi sözcüklerde ünlü birleşmeleri olduğu görülür. Metinde od, baş, tad gibi sözcüklerde uzun ünlülerin kullanımına rastlanmıştır. Eserde ünsüz değişmeleri örnekleri de bulunmaktadır. Kelime başında bugünden farklı olarak k'nin korunduğu görülmüştür: kankı; kanı gibi. Kelime içinde k>h değişimli örneklere de rastlamıştır: korhu, uyhu, ohu- gibi. bar>var; bar->var- örneklerinden de anlaşılacağı gibi b>v değişimi de tamamlanmıştır (Yavuz, 2009).

Sonuç

Bu çalışmada Muînü'd-din bin Mustafa'nın şerhinde kendine özgü bir anlayışla, bir yöntem geliştirmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Şarih, çeviri şerh metninden ayrılarak zaman zaman kendi düşüncelerini esere dâhil etmiştir. Şarih, Türkçe bir şerh yazmayı, bir övünç vesilesi sayar. Eserin manzum olan bir metni yine manzum bir çeviri-şerh yöntemiyle anlatması dikkat çekicidir.

Kaynakça

Çelebioğlu, Amil (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Gönçer, Süleyman (1971). *Afyon İli Tarihi*. İzmir.

Köprülü, Mehmed Fuad (1933). "Anadolu'da Türk Dil ve Edebiyatının Tekâmülüne Umumi Bir Bakış". *Yeni Türk Mecmuası,* (5): 378-394.

Mazıoğlu, Hasibe (1973). "Mesnevi'nin Türkçe Manzum Çeviri ve Şerhleri". *Bildiriler-Mevlânâ'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyle Uluslararası Mevlâna Semineri (15-17 Aralık 1973)*. (hzl. M. Önder). İstanbul: İş Bankası Kültür Yay. 275-296.

Mazıoğlu, Hasibe (2009). *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: TDK Yay.

Mu'înüddîn bin Mustafa. *Mesnevî-i Murâdiyye*. Bursa İl Halk Kütüphanesi. Eski Eserler Kısmı. Ulucâmi Bölümü. Nu. 1664-1665.

Timurtaş, Faruk K. (1973). "Muînî'nin Ma'nevîsi (Murâdiyye) – Mesnevi'nin İlk Manzum Çevirisi". *Bildiriler, Mevlânâ'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri (15-17 Aralık 1973)*. (hzl. M. Önder). İstanbul: İş Bankası Kültür Yay. 258-267.

Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü (yesevi.edu.tr) Erişim Tarihi: 20.11.2023.

Uzluk, Feridûn Nafiz (1964). "Şair Muînî Mustafa'nın Mesnevi Çevirisi, Mesnevî-i Murâdî". *X. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1963*. Ankara: TDK Yay. 113-141.

Yavuz, Kemal (hzl.) (2007). *Mu'înî'nin Mesnevî-i Murâdiyye'si, Tercüme ve Şerhi (II. cilt Metin)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay.

Yavuz, Kemal (hzl.) (yty). *Mu'înî'nin Mesnevî-i Murâdiyye'si (Giriş-Metin*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78437/muini---mesnevi-i-muradiyye.html [erişim tarihi: 23.11.2023].